

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра міжнародних економічних відносин

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 8.05056 Міжнародні економічні відносини
за магістерською програмою професійного спрямування
«Зовнішньоекономічна діяльність підприємств (організацій)»

на тему: **«Підвищення міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону за рахунок інноваційної складової»**

Виконавець:

студентка факультету міжнародної економіки

Бондаренко Ольга Ігорівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Уханова Інна Олегівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. За умов глобалізації підвищується роль регіонів, як самостійних учасників міжнародних конкурентних відносин. В даному контексті особливої важливості набуває проблема формування міжнародної конкурентоспроможності регіону як самостійного суб'єкту зовнішньоекономічної діяльності. Визначення міжнародної конкурентоспроможності регіональному рівні є досить динамічним питанням та потребує постійного, цілісного моніторингу задля вирішення проблеми її подальшого підвищення. Особової актуальності дана проблема набуває в умовах приєднання України до європейського економічного простору, який характеризується високим ступенем інноваційності та конкурентної боротьби. Аналіз стану міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону та перспектив її підвищення за рахунок інноваційної складової дозволить економіці регіону більш ефективно інтегруватися у світовий економічний простір в якості суб'єкту міжнародних економічних відносин.

Мета дослідження. На основі дослідження, аналізу та узагальнення особливостей формування міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону розробити пропозиції щодо її підвищення за рахунок інноваційної складової.

Завдання дослідження:

- дослідити сутність міжнародної конкурентоспроможності регіону;
- вивчити методологічні основи формування міжнародної конкурентоспроможності регіону;
- дослідити фактори формування міжнародної конкурентоспроможності регіону;
- визначити методики оцінки міжнародної конкурентоспроможності регіону;
- проаналізувати сучасний стан включення Одеського регіону у систему зовнішньоекономічних зв'язків;
- здійснити аналіз рівня міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону з виокремленням інноваційних чинників та показників;
- розробити пропозиції щодо підвищення міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону за рахунок інноваційної складової.

Об'єктом дослідження є процес формування міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону.

Предметом дослідження виступають теоретичні основи та організаційно-економічні рішення щодо підвищення рівня міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону України за рахунок інноваційної складової.

Методи дослідження. У дипломній роботі було застосовано такі методи дослідження, як табличний та графічний методи, порівняння і прогнозування, узагальнення, методи математичної статистики та економічного аналізу, кореляційно-регресійний метод.

Інформаційною основою дослідження виступають закони та інші нормативно-правові документи, монографічна та наукова література, Інтернет-джерела, статистична інформація Державної служби статистики України та Міністерства економіки.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 99 сторінок. Основний зміст викладено на 88 сторінках. Робота містить 23 таблиць, 33 рисунків.

Публікації. За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра опубліковано 3 статті: Уханова О.І. Бондаренко О.І. «Аналіз сучасного стану міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону: чинники конкурентних позицій»// «Альманах науки»– Київ - 2017. –№7 – С. 35-39; Уханова О.І. Бондаренко О.І. «Міжнародна конкурентоспроможність Одеського регіону: стан та перспективи підвищення» // «Науковий вісник»- Одеса-2016-№7- С.94-11; Бондаренко О.І. «Міжнародна конкурентоспроможність Одеського регіону: стан та перспективи розвитку»//«МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ, МАЙБУТНЄ» - 2016- №6- С.13-17

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **«Теоретичні основи міжнародної конкурентоспроможності регіону на базі інноваційної складової»** розглянуто сутність поняття міжнародної конкурентоспроможності, значення інноваційної інфраструктури в системі забезпечення міжнародної конкурентоспроможності регіону, методичні підходи оцінки міжнародної конкурентоспроможності регіону.

У другому розділі **«Аналіз міжнародної міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону»** проаналізовано зовнішньоекономічну діяльність Одеського регіону, вплив чинників на її формування, проаналізовано вплив інноваційної інфраструктури Одеського регіону на його міжнародну конкурентоспроможність

У третьому розділі **«Пропозиції щодо підвищення міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону за рахунок інноваційної складової»** розглянуто перспективи створення технопаркових структур в Одеському регіоні, транспортних кластерів як чиннику підвищення міжнародної конкурентоспроможності регіону та запропоновано організаційні заходи активізації створення інноваційної інфраструктури.

ВИСНОВКИ

У результаті аналізу широкого спектра теоретичних та аналітичних джерел щодо проблеми міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону та визначення напрямків щодо її підвищення зробимо такі висновки:

1. Враховуючи наукові доробки вчених-економістів, що досліджують проблеми міжнародної конкурентоспроможності регіону, можна визначити дану категорію як стан оптимального використання факторів конкурентоспроможності регіону в порівнянні з іншими регіонами спрямованих на досягнення економічного розвитку та зростання територіальної одиниці, здатність регіону підтримувати конкурентні позиції на світових ринках у порівнянні з регіонами інших країн – суперників шляхом оптимального використання природних та набутих факторів конкурентоспроможності,

2. Частка інновацій у формуванні загального індексу конкурентоспроможності країн становить від 1/3 до 1/2. Чим ближче країна до того, щоб увійти до числа основних інноваторів, або досягти інноваційної стадії розвитку, тим більша перевага в забезпеченні конкурентоспроможності належними інноваціями. Тому, інновації та рівень інноваційної активності, є найпрогресивнішим фактором, що впливає на конкурентоспроможність економіки регіону.

3. Серед підходів щодо оцінки міжнародної конкурентоспроможності регіону вважаємо необхідним виділити: SWOT-аналіз та графічні методи. SWOT-аналіз характеризується універсальністю, гнучкістю та може використовуватися як для оперативної оцінки, так і для стратегічного планування на тривалий період. Многокутник конкурентоспроможності дає можливість зобразити рівень конкурентоспроможності факторів графічно. Зображуючи на одному малюнку багатокутники конкурентоспроможності для різних регіонів, легко провести аналіз рівня їх конкурентоспроможності за різними чинниками.

1. Аналізуючи ЗЕД Одеського регіону слід зазначити важливість транзитного положення. Область розташована на перехресті міжнародних транспортних магістралей, є складовою міжнародних транспортних коридорів, що створило нові можливості співробітництва у різних галузях між прикордонними регіонами Республіки Молдова, Румунії та України.

2. Загальний обсяг експорту товарів Одеського регіону у 2016 році становив 1520,5 млн. дол. США. Імпорт товарів досяг рівня 1247 млн. дол. США та збільшився у порівнянні з 2015 роком на 29%. Сальдо зовнішньої торгівлі товарами позитивне: експорт товарів перевищує імпорт на 273,5 млн дол. США. Імпорт послуг досяг рівня 100,6 млн. дол. США та зменшився у порівнянні з 2015 роком майже на 22 %. Сальдо зовнішньої торгівлі послуг позитивне.

3. Прямі іноземні інвестиції на 2016 рік становили 1331,3 млн. дол. США. За період з 2010 по 2016 обсяг інвестицій в регіон показує позитивну тенденцію. У 2016 році з порівнянні з 2010 обсяг ПІ збільшився на 20% Серед країн світу лідерами прямого іноземного інвестування були: Кіпр (36,4%), Велика Британія (8,5%), Нідерланди (12,1%), США (3,7%), Німеччина (4,6%).

4. На основі SWOT-аналізу визначено такі сильні й слабкі сторони та можливі зовнішні впливи на подальший соціальний та економічний розвиток Одеської області:

ключовими факторами міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону є: потужний промисловий потенціал; потужний міжгалузевий транспортний комплекс; розгалуженість транспортної системи; членство у європейських міжрегіональних об'єднаннях, вигідне географічне розташування. Серед чинників, що стримують розвиток міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону: незадовільна структура зовнішніх інвестицій, незадовільний стан транспортної інфраструктури, обмеженість мінерально-сировинної бази, висока зношеність основних засобів.

5. Загальний обсяг витрат на інноваційний розвиток в Одеській області суттєво скоротився за 2013–2016 рр. на 98,4% у результаті зменшення витрат на придбання науково-дослідних розробок на 99,9%, придбання машин, обладнання та програмного забезпечення – на 98,4% та витрат на здійснення внутрішніх науково-дослідних розробок – на 91,9%.

6. За даними Головного управління статистики Одеський регіон у 2016 році здійснив витрати 237456,8 тис.грн (+52 % у порівнянні з 2010 роком), з них 73833,6 тис.грн. на фундаментальні дослідження, 59972,9 тис. грн. на прикладні наукові дослідження.

7. В структурі реалізованої інноваційної продукції Одеського регіону за межі України за видами економічної діяльності прослідковуються значні структурні зрушення. Так, у 2015 р. на машинобудування припадало 92,9% реалізованої продукції, а в 2016 р. – 82,9%, тобто зниження на 10 в.п.

8. У 2016 році загальна частка підприємств, що займаються інноваціями збільшилася у порівнянні з 2011 роком та складає 19,45% (+23%). Однак загальна сума витрат зменшилася на 68,37% та складає 49670 тис. Грн. У 2016 році підприємства витратили 6393,9 на внутрішні НДР що на 177% більше за 2011 рік. Зовнішні НДР збільшилися на 36% у порівнянні з 2011 роком.

9. Для аналізу міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону серед інших регіонів України побудовано багатокутник міжнародної конкурентоспроможності в порівнянні з середнім значенням індексу міжнародної конкурентоспроможності регіонів України. Як свідчать результати підрахунку у 2016 році Одеська область опинилась на 3-му місці. У порівнянні з 2015 роком оцінки Одеської області зросли по всіх субіндексами. У більшості оцінках у порівнянні з 2013 роком Одеський регіон поліпшив свій результат по 7 з 12 складових конкурентоспроможності. Найбільше падіння відбулося за ефективністю ринку праці та технологічної готовності. Особливої уваги потребує підвищення інноваційної складової.

10. За розрахованим загальним інтегральним індексом міжнародної конкурентоспроможності Одеський регіон посідає перше місце.

11. За результатами побудови матриці БКГ експортні товари Одеського регіону, а саме: живі тварини; продукти тваринного походження та продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості, продукти рослинного походження, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості відносяться до “Знаків питання”. Їм властива низька частка ринку, але високі темпи зростання. Щоб підвищити їхню ринкову долю необхідні великі витрати. До “Зірок” з переліку товарів аналізу належать готові харчові продукти. Вони володіють найвищими темпами

ринкового зростання і займають найбільшу частку на ринку. Послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій відносяться до категорії «Знаки питання». Їм властива низька частка ринку, але високі темпи зростання. Послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги належать до «Зірок». Вони володіють найвищими темпами ринкового зростання і займають найбільшу частку на ринку.

12. Одним із найбільш дієвих інструментів підвищення конкурентоспроможності Одеського регіону при становленні економіки інноваційного типу є технопарки. В регіоні запропоновано реалізувати проект Технопарк «Хемополь» - соціально-економічний аспект діяльності технопарку перевищує максимально прогнозовані суми пільг на податки. Кошти, що вивільняються за рахунок наданих пільг будуть спрямовані: на розширення виробництва, на модернізацію дослідно-експериментальної бази; на розвиток інфраструктури технологічного парку.

13. Досвід багатьох країн свідчить, що важливим засобом підвищення міжнародної конкурентоспроможності регіону є кластери. Структура економіки Одеського регіону та наявний потенціал говорять про доцільності формування морського кластеру, що обумовлено необхідністю змін в організації діяльності морегосподарського комплексу Одеського регіону з метою використання переваг для підвищення міжнародної конкурентоспроможності.

14. Підвищення інноваційної складової Одеського регіону можливо також за рахунок: розроблення законодавчої, нормативно-правової та науково-методичної бази для підтримки та розвитку інноваційних структур різних типів; запровадження бюджетної підтримки розвитку інноваційної інфраструктури; розвиток мережі регіональних інноваційних структур: інноваційних центрів, інноваційних бізнес-інкубаторів і центрів трансферу технологій; створення наукових парків на базі провідних вищих навчальних закладів; формування інноваційно-активних територій (технополісів, наукових парків). Із отриманих результатів видно, що за умови дотримання вищезазначених дій за усіма розглянутими показниками, які досліджувалися спостерігається тенденція до зростання з надійністю 97% ($R^2=0.97$). За їхньої реалізації Одеський регіон створить підґрунття активної інноваційної діяльності, створення інноваційної, науково-виробничої інфраструктури, забезпечення інтеграції науково-технічної сфери, виробництва як основних напрямків підвищення міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону.

Бондаренко Ольга Ігорівна, «Підвищення міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону за рахунок інноваційної складової» кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності «Міжнародні економічні відносини» за магістерською програмою «Зовнішньоекономічна діяльність підприємств (організацій)», Одеський національний економічний університет, м. Одеса, 2018 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є процес формування міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону за рахунок інноваційної складової.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону, вплив інноваційних чинників на її формування, методи аналізу міжнародної конкурентоспроможності регіонів.

Проаналізовано зовнішньоекономічну діяльність регіону, визначено сучасний стан інноваційного розвитку та його вплив на міжнародну конкурентну позицію регіону, розраховано інтегральний показник міжнародної конкурентоспроможності. Зроблено аналіз чинників, що впливають на міжнародну конкурентоспроможність Одеського регіону.

Запропоновано основні напрямки підвищення міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону за рахунок інноваційної інфраструктури, зокрема, розвитку технопаркових структур, транскордонного співробітництва.

Ключові слова: міжнародна конкурентоспроможність регіону, економіка Одеського регіону, фактори міжнародної конкурентоспроможності, інноваційний розвиток, інноваційна інфраструктура, прямі іноземні інвестиції, регіональний розвиток.

ANNOTATION

Bondarenko O.I. Odesa international competitiveness increasing within innovative component. thesis for Master degree in specialty «International economic relations » under the program «Enterprise`s foreign economic activity», Odesa National Economic University, Odesa, 2018

Thesis consists of three chapters. Object of study is the formation of Odesa international competitiveness within innovative component.

Diploma thesis deals with theoretical aspects of Odesa region international competitiveness, an innovation impact on its formation, the analysis methods of the regional international competitiveness.

The foreign economic activity has been analyzed. Current innovation development has been defined. International competitiveness index has been calculated. Analyses of the factors, which have an impact on Odesa international competitiveness has been performed. Main improvement directions of Odesa international competitiveness such as the innovative infrastructure, the cross-boder cooperation and the development of technological parks are offered.

Keywords: the regional international competitiveness, Odesa region economy international competitiveness, factors innovation development, foreign direct invest, regional development.